

Ku2018/01387/MF
Kulturdepartementet
Enheten för medier och film
Anna-Karin Adolfsso

2018-10-05

Yttrande: Ett oberoende public service för alla – nya möjligheter och ökat ansvar (SOU 2018:50)

DIK är fackförbundet för alla som arbetar eller studerar inom, kultur och kommunikation. DIK organiserar runt 20 000 medlemmar inom arbetsmarknadens alla sektorer, egenföretagare och studenter.

Våra medlemmar är bland annat verksamma inom kommunikation, arkiv, museer och bibliotek, och många arbetar i sin vardag utifrån digitaliseringens förutsättningar, och med MIK.

DIK har tagit del av remissen **Ett oberoende public service för alla – nya möjligheter och ökat ansvar (SOU 2018:50)** och välkomnar slutbetänkandet i stort. Det är både mycket positivt och angeläget med ett stärkande av tv och radio i allmänhetens tjänst – fria från påverkan från statliga, ekonomiska, politiska och andra intressen. Public service har en särställning i ett demokratiskt samhälle, bland annat för möjlighet till informations- och yttrandefrihet.

Medskick och sammanfattning

DIK vill börja med att ta fasta på de förändrade mönstren i mediekonsumtionen; något som kommittén själva lutar sitt arbete mot. DIK:s analys är följande: om inte public service anpassar sig efter publikens val av plattformar kommer det public service vi känner idag inte att finnas om femtio år. Vill public service ha en intresserad och kunnig publik spelar MIK en avgörande roll. Vi har därför valt att fokusera mycket på kopplingen mellan MIK och skolbibliotek. Den strategiskt viktigaste insatsen för att möta de utmaningar demokratin står inför genom den globala medieutvecklingen och människors nya medieanvändning, är enligt DIK att stärka medie- och informationskunnigheten hos alla medborgare. Det mest verkningfulla sättet att göra detta är att förstärka bibliotekariekompetensen i de svenska skolorna. Språklig och digital kompetens – som är skolbibliotekens pedagogiska fokus – är något som alla elever och medborgare måste ha för att kreativt och konstruktivt kunna delta i morgondagens arbetsliv och samhälle

DIK vill också uppmantra till ett större grepp kring tillgängliggörande av arkivmaterial, och digitaliseringen av densamma. Digitaliseringen innebär inte bara en ökad möjlighet att ta till sig media utifrån det format som publiken önskar; det skapar också möjligheter för att tillgängliggöra material som tidigare

placerats i arkiv. Det är en aspekt som kommittén inte tagit fasta på. Det arkivmaterial som radio och tv byggt upp speglar den moderna svenska historien, tillhör vårt kulturarv, och bör göras tillgängligt för alla. DIK anser att digitaliseringen av arkivmaterial inom public service ska präglas av ett mer långsiktigt tänkande och att särskilda medel ska avsättas för detta arbete.

Vidare anser DIK att om finansiering av public service ska ske via skattsedeln, något vi ställer oss bakom, är det viktigt att material inte försvinner eller låses in efter en viss tid. Har man en gång betalat för materialet ska man inte behöva betala för det igen. Det är också en tillgänglighetsfråga.

Sammanfattning av DIK:s synpunkter

- Grundlagsändringen som möjliggör ett teknikneutralt uppdrag för public service är en nödvändighet.

- MIK kan inte bara ses som ett folkbildningsuppdrag; det är en förutsättning för det livslånga lärandet att kompetenserna tillskansas så tidigt som möjligt.

- Det är en självklarhet att public service-bolagen ska kunna tillgodoräkna sig material på internet vid uppfyllandet av uppdraget, allt annat vore att gå bakåt i utvecklingen; utan denna förändring skulle public service som vi känner det i dag inte finnas om femtio år när dagens digitala tittare helt lämnat de linjära sändningarna.

- UR:s strategiskt viktiga roll – i relation till MIK och till barn och unga – kräver större ekonomiska satsningar.

3.4 Reglering från 2023

Kommitténs förslag: Om grundlagsändringar genomförs som medger dels ett teknikneutralt uppdrag för public service, dels en möjlighet att granska innehåll i tråd, ska public service-bolagens programverksamhet genom tråd från och med 2023 omfattas av samma innehållsvillkor som sändningarna i marknätet. En kompletterande reglering ska genomföras genom ett särskilt regeringsbeslut som kompletterar sändningstillstånden.

DIK ställer sig bakom kommitténs förslag – ett teknikneutralt uppdrag för public service är en garanti för public service fortsatta aktualitet. Digitaliseringen är i ständig utveckling, och public service måste ha möjlighet att finnas där publiken är.

5.1.6 Medie- och informationskunnighet inom ramen för folkbildningsuppdraget

Kommitténs bedömning: Folkbildning bör fortsatt vara en central del av public service-uppdraget. Inom ramen för folkbildningsuppdraget bör alla tre public service-bolag fortsätta sitt arbete inom medie- och informationskunnighet.

DIK delar bedömningen att folkbildning bör vara en del av public service-uppdraget, men anser att MIK har en särställning och bör ha ett eget definierat uppdrag. Här bör kommitténs gedigna arbete kompletteras med en bredare syn på

medie- och informationskunnighet. Idag är MIK lika viktigt som att kunna läsa och skriva. Alla medborgare – barn, ungdomar och vuxna – behöver vara medie- och informationskunniga. UR har framfört till kommittén att bolaget bör få ett särskilt uppdrag om medie- och informationskunnighet. Detta ställer sig DIK helt och hållet bakom. Vi delar därför inte kommitténs bedömning att de satsningar som UR vill göra på MIK ryms inom folkbildningsuppdraget.

Vidare anser DIK att kommittén borde ha lämnat ett skarpt förslag kring folkbildningsuppdraget och MIK, istället för en bedömning.

Att "de tre public service-bolagen uppger att de arbetar med att belysa frågor om MIK på olika sätt" är inte tillräckligt. MIK behöver läras ut, inte belysas. Att SVT lyfter MIK som något de vill arbeta mer med är välkommet, och DIK vill erbjuda hjälp till hur detta kan integreras i människors vardag, och inte bara bli till punktinsatser.

DIK anser vidare att MIK inte är enbart viktigt för att möta den "ökande polariseringen i samhället" – MIK är en förmåga att hantera medier och information. MIK rör inte bara källkritik utan handlar om alla delar av information – söka, finna, källkritiskt kunna granska den, och sedan använda sig av informationen och sätta den i sammanhang. Det görs inte i en handvändning, och är en förmåga som är svår att lära sig först som vuxen. Det skapar en trygghet hos både barn och föräldrar om barn från låg ålder lär sig att navigera i det digitala landskapet. Utan dessa kunskaper och kompetenser riskerar vi att få ett samhälle utan intresserade, engagerade och kunniga medborgare. Det är ett demokratiproblem samhället står inför.

Den strategiskt viktigaste insatsen för att möta de utmaningar demokratin står inför genom den globala medietvecklingen och människors nya medieanvändning, är enligt DIK att stärka medie- och informationskunnigheten hos alla medborgare. Det mest verkningfulla sättet att göra detta är att förstärka bibliotekariekompetensen i de svenska skolorna.

DIK anser att kommittén krånglar till det för sig när man pratar om insatser i skolan för att utbilda lärare som i sin tur ska utbilda elever i MIK. Om skolan har ett bemannat skolbibliotek existerar redan kunskapen och kompetensen hos skolbibliotekarierna. Skolbibliotekarierna är experter på källkritik, sociala medier och grundläggande digital kompetens. Detta bör även UR ta fasta på.

UR har lång erfarenhet av att producera läromedel/skapa pedagogiskt innehåll utifrån en medveten hållning i förhållande till skolans styrdokument, även de bör dra nytta av skolbibliotekariernas kompetens, istället för att lägga fokus på lärare. DIK menar att utredningen inte tillräckligt uppmärksammat den strategiskt viktiga roll som ett stärkt UR kan spela som mångsidig innehållsproducent i den digitaliserade svenska skolan, med koppling till MIK. Vi saknar skarpa förslag.

Språklig och digital kompetens – som är skolbibliotekens pedagogiska fokus – är något som alla elever och medborgare måste ha för att kreativt och konstruktivt kunna delta i morgondagens arbetsliv och samhälle (EU:s nyckelkompetenser för livslångt lärande). DIK anser att skolbibliotekets/skolbibliotekariens roll i skolan bör tydliggöras när det kommer till insatser för att stärka elevernas läsförståelse och informationskompetens. Bilden av skolbibliotekariens funktion är ofta

förlegad, och begränsad till ett fysiskt rum med böcker. Den moderna skolbibliotekarien har en betydligt mer omfattande kompetens som inte alltid utnyttjas.

Att stödja lärande är en av huvuduppgifterna hos public service. DIK menar att denna del av verksamheten bör få en mer framskjuten ställning. UR bör därför ges tillskott en bra bit utöver den generella ramen på 2 procent. Det är hög tid att uppmärksamma innehållsaspekten i den digitala skolan. Här bör public service genom UR få en stark roll för att säkerställa tillgång till ett stort och mångfasetterat urval av läromedel, för att därigenom bidra till den digitala skolans likvärdighet.

DIK har utarbetat en definition av skolbibliotek, där det betonas att skolbiblioteket är en pedagogisk funktion med elevernas språkliga och digitala kompetens i fokus. Genom skolan och skolbiblioteken kan barns och ungdomars medie- och informationskunnighet stärkas. Även många vuxna kan behöva hjälp att navigera i informationsfloden. Här kan landets folkbibliotek göra en viktig insats som bättre behöver tas tillvara. Varje kommun har ett folkbibliotek, många kommuner har även ett antal filialbibliotek. Dessa kan fungera som lokala centra för digital kompetens och utbilda och ge stöd till vuxna medborgare.

5.1.7 Att nå ut med innehållet till barn och unga

Kommitténs bedömning: En större flexibilitet för bolagen att välja vilka plattformar som innehållet för barn och unga ska tillhandahållas på bör bidra till att öka utbudets synlighet för målgruppen. Publicering av innehåll för barn och unga på sociala medier eller andra kommersiella distributionsplattformar bör dock endast ske om det bedöms vara nödvändigt för att nå den publiken.

DIK delar bedömningen, och vill vidga det till att det redan idag bör anses som nödvändigt att vara mer flexibel i val av plattformar för att nå barn och unga.

Att anpassa kanalval efter sin önskade publik är en förutsättning för public service fortsatta existens, så som vi skrev i 3.4. Sett till den undersökning som inleder slutbetänkandet, finns framtidens publik inte framför de linjära tv-sändningarna. Att vara flexibel i relation till publikens behov blir därför avgörande – om barn och unga inte i tidig ålder lär sig att det finns något för dem i public services utbud, är det inte sannolikt att de i vuxen ålder plötsligt ska upptäcka det.

Att endast ha närvaro – informera om public service och dess innehåll, och föra dialog – på de digitala plattformarna där den unga publiken finns, är inte tillräckligt. I framtiden kommer det inte enbart vara "en viss publik som inte kan nås via de egna plattformarna", så som kommittén formulerar det i slutbetänkandet. Om man får tro slutbetänkandets inledande kapitel om de förändrade medievanorna kommer publiken successivt över tid att förflytta sig från linjära sändningar till att slutligen enbart finnas via valda digitala plattformar. Hur ska public service få dem att välja just public service plattformar, när de redan i dag i så stor utsträckning väljer helt andra så som Youtube och Facebook?

9.2.3 Slutsatser och förslag om medelstildelningen

Kommitténs förslag: För 2020 tilldelas Sveriges Radio 3 077,1 miljoner kronor, Sveriges Television 5 041,2 miljoner kronor och Sveriges Utbildningsradio 445,1 miljoner kronor. Medelstildelningen till respektive bolag höjs därefter med 2 procent per år under tillståndsperioden.

DIK tillstyrker förslaget med reservationen att med tanke på det stora uppdrag UR har, både i relation till medborgarna och i relation till de andra public service-bolagen, finns det anledning att se över om UR bör få en större del av de tilldelade medlen. Utan satsningar på UR, som har det stora ansvaret för MIK, riskerar SVT och SR att tappa en engagerad och intresserad publik.

Anna Troberg, ordförande DIK

Märit Rönnols, sakkunnig